

№ 42 (395)
Лістапад 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

Ушанаванне: урачыстасці на радзіме Дзедлава – **стар. 3**

120-годдзе Багдановіча: праект да юбілею класіка – **стар. 4**

Рэгіён: спадчына роду графаў Забэлаў – **стар. 5**

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

На тым тыдні...

✓ **1 лістапада** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылося ўрачыстае **адкрыццё выстаўкі жывапісных працаў** маладой мастачкі Наталлі Табушавай «Асобы майго часу». На ёй прадстаўлены партрэты сучаснікаў: людзі розных прафесіяў, розных узростаў і рознага сацыяльнага статусу – прафесары і вучоныя, студэнты і маладыя спецыялісты ды іншы.

✓ **3 лістапада** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзіць юбілейная **кніжная выстаўка «І зорка гарыць, і не вяне вянок...»**, прымеркаваная да 120-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча. На ёй прадстаўлена каля 200 дакументаў – кнігі з яго твораў і літаратура пра жыццё і творчасць класіка. Дэманструюцца таксама блізу 120 асобных выданняў і артыкулаў у перыёдыцы вядомых літаратуразнаўцаў і даследчыкаў творчасці пісьменніка. Выстаўка доўжыцца па 10 студзеня.

✓ **4 лістапада** Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрасіў гасцей на **канцэрт класічнай музыкі «Збіраць пачнем зярно к зярняці...»**. Імпрэза адбылася ў межах святкавання 130-годдзя з дня нараджэння Людміра Рагоўскага, польскага кампазітара і дырыжора, аўтара музыкі да знакамітага верша Янкі Купалы «А хто там ідзе?». Янка Купала і Людмір Рагоўскі пазнаёміліся ў Вільні ў 1909 годзе. Л. Рагоўскі ездзіў па Віленшчыне, збіраў і апрацоўваў мелодыі беларускіх народных песень. Ён з'яўляецца аўтарам беларускага песенніка з нотамі для народных і школьных хораў, 7 сімфоніяў, 6 операў, 2 балетаў, у тым ліку балета «Купала».

✓ **5 лістапада** ў кнігарні «логвінаў» адбылася **прэзентацыя кнігі прафесара гісторыі Леаніда Лыча** «Магільнае ў час нямецкай акупацыі. Успаміны», «Варыяцыі на нацыянальную тэму» і «Нацыянальна-культурнае жыццё Беларусі 1941–1944 гг.». У імпрэзе акрамя аўтара ўдзельнічалі Галіна Сіўчык, Анатоль Валахановіч, Уладзімір Содаль і Міхась Скобла.

«Я гэты край радзімаю заву...»

Родны куток... Невялікая, утульная вёска Ліцвяны Уздзенскага раёна. Чым яна вартая ўвагі і чым цікавая? Вёска мае слаўную гісторыю, хоць тут і не адбываліся сусветна маштабныя падзеі. Але і ў гэтай зямлі багатая мінуўшчына: тут з сівой даўніны жылі людзі, апрацоўвалі зямлю, гадавалі дзяцей, абаранялі свой край ад ворагаў. Працягваюць іх слаўную эстафету і сённяшнія жыхары Уздзеншчыны. Таму адным з прыярытэтных накірункаў дзейнасці Ліцвянскай сельскай бібліятэкі з'яўляецца краязнаўства: вывучэнне роднага краю, яго мінулага, жывога інтарэсу да сучаснага жыцця. Усё гэта садзейнічае выхаванню адказнасці за прыроднае і гістарычна-этнаграфічнае асяроддзе, у якім мы ўсе жывем.

Бібліятэка размешчаная ў цэнтры вёскі, у двухпавярховым будынку (сумесна з дзіцячым садком). Ён выглядае па-сучаснаму, але, падняўшыся на другі паверх, нельга не здзівіцца вясковому каларыту, нацыянальнаму духу, які адразу ж стварае адметны настрой у карыстальнікаў. Памяшканне бібліятэкі аформленае з улікам мясцовых асаблівасцяў. Утульнасць ствараюць мноства пакаёвых кветак, выра-

бы народных вясковых майстроў. Працуе ў гэтай установе Наталля Анатольеўна Сяліцкая.

Ліцвянскую сельскую бібліятэку наведваюць жыхары вёсак Ліцвяны, Макавішчы, Лісаўшчына, Губіна, Старына, Камароўка. Увазе наведнікаў прадстаўлена шмат цікавага – кнігі і часопісы, альбомы з фотаздымкамі, копіі краязнаўчых матэрыялаў. Пачэснае месца займаюць у краязнаўчым фондзе папкі, якія бібліятэкарка вядзе шмат гадоў. Гэта – «Летапіс вёскі Ліцвяны»; папкі газетных выразак краязнаўчай тэматыкі: «Нашы вёскі – нашы людзі», «Наша гаспадарка: учора і сёння»; тэматычныя папкі, прысвечаныя знакамітым землякам: «Даследчык славянскай даўніны» (Уладзімір Зянонавіч Завітневіч, беларускі археолаг і гісторык), «Без працы не бывае мастака» (Сцяпан Адамавіч Андруховіч, беларускі мастак), «Жывой паэзіі крыніца» (Пётр Фёдаравіч Глебка, беларускі пісьменнік, вучоны), «Сям'я. Свякі. Сямейны побыт», «І ў памяці, і ў сэрцы назаўсёды» (Уладзімір Палікарпавіч Астравух, герой афганскай вайны) і іншыя. Добрым дапаўненнем з'яўляецца краязнаўчая картачка, якая ў поўным аб'ёме змяшчае матэрыялы аб нашым краі.

З 2010 года бібліятэка працуе па мэтавай праграме «Зям-

ля, дзе пачаўся твой лёс». Галоўнае сваё прызначэнне бібліятэка бачыць у тым, каб як мага шырэй весці прапаганду краязнаўчых ведаў сярод розных слаёў насельніцтва. Але нельга забывацца, што «малая радзіма» з уласнай гісторыяй і адметнасцямі сучаснага жыцця з'яўляецца маленькай часцінкай Радзімы вялікай. Таму наведнікі сельскай бібліятэкі маюць магчымасць не толькі пазнаёміцца з мясцовымі падзеямі, але і атрымаць дакладную і аператыўную інфармацыю аб жыцці ўсёй краіны.

У бібліятэцы створаная кніжная экспазіцыя, прысвечаная жыццю і дзейнасці таленавітага пісьменніка, грамадскага дзеяча, вучонага, нашага земляка Пятра Глебкі, ладзянца літаратурных мерапрыемстваў. А пад час летніх канікулаў Наталля Сяліцкая арганізавала вандроўку «Сцяжынкамі Пятра Глебкі», дзе мясцовыя школьнікі і дзеці, што прыехалі ў вёску адпачываць, пабачылі хату, у якой нарадзіўся і правёў свае юнацкія гады пісьменнік, усклалі палывыя кветкі, давадаліся аб цікавых старонках яго жыцця і творчасці, чыталі яго вершы.

(Заканчэнне на стар. 2)

«Я гэты край радзімаю заву...»

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Бібліятэка працуе ў цесным кантакце з сярэдняй школай імя П. Глебкі. З мэтай далучэння школьнікаў да вывучэння гісторыі роднага краю, знаёмства з цікавымі людзьмі, з культурна-гістарычнымі помнікамі быў на працягу года распрацаваны цыкл краязнаўчых урокаў «Ганаруся табой, родная старонка». А хлопчыкам і дзяўчынкам ёсць чым ганарыцца. З ахвотай прыходзяць яны ў бібліятэку, дзе іх чакае шмат карыснага.

Стала добрай традыцыяй адзначаць у бібліятэцы святы народнага календара, бо менавіта яны маюць вялікае значэнне ў жыцці кожнай вёскі. З энтузіязмам, задавальненнем і ахвотай бяруць у іх удзел людзі сталага веку, моладзь, дзеці. Сярод найбольш цікавых краязнаўчых святаў можна адзначыць калядныя вячоркі «Хай свята прыйдзе ў кожны дом», зажынкі «Пашлі нам, Божа, многа збожжа», святкаванне Вялікадня «Дзень святых цудаў», Купалле «Хай зноў і зноў запальваюцца купальскія вогнішчы».

Ніводнае вясковае свята не праходзіць без непасрэднага ўдзелу бібліятэкі. А асаблівую

цікаваць у мясцовых жыхароў і дачнікаў выклікаюць святы вёсак. Гэтыя вялікія святы – аднаўленне даўно забытых традыцыяў, бо дораць яны шмат прыемных хвілінаў, робяць вясковае жыццё больш разнастайным. Такія мерапрыемствы ладзяцца штогод сумесна з усімі ўстановамі Ліцвянскага сельскага Савета. Іх правядзенню папярэднічае вялікая праца па збору матэрыялаў пра гісторыю вёсак і іх жыхароў.

Бібліятэка прымае таксама актыўны ўдзел у рэспубліканскай акцыі «Чытаем па-бела-

руску», у рамках якой прапануюцца літаратурныя гадзіны і падарожжы.

Сёння Ліцвянская сельская бібліятэка з'яўляецца сапраўднай захавальніцай і правадніком мясцовых культурных і гістарычных традыцыяў. Любоў да родных мясцінаў, пачуццё гонару за Бацькаўшчыну, беражлівыя адносіны да мінулага – усё гэта выходзіць нацыянальную самасвядомасць у чытачоў.

Аксана ДРАЧАН,
дырэктар
Уздзенскай ЦБС

Конкурс радаводаў закончыўся

У № 6 за гэты год «КГ» давала інфармацыю пра правядзенне конкурсу радаводаў, які абвясціў сёлета ўвесну гурток даследчыкаў генеалогіі «Радавод» пры гістарычным факультэце БДУ. І вось першы конкурс завершаны, падведзеныя вынікі, вызначаны пераможцы. Перад тым, як назваць іх, вярта нагадаць умовы конкурсу і крытэрыі адбору найлепшых працаў:

- 1) ступень апрацоўкі вусных крыніцаў;
 - 2) ступень апрацоўкі захаваных архіўных крыніцаў;
 - 3) ступень апрацоўкі іншых відаў крыніцаў (публікацыі, сямейны архіў, надмагільныя надпісы);
 - 4) навуковасць тэксту (лагічнасць структуры, раскрыццё зместу, спасылкі);
 - 5) нагляднасць ілюстрацыйнага матэрыялу (генеалагічны роспіс, табліцы, схемы, малюнкi, фотаздымкі).
- Камісія, у склад якой увайшлі старшыня гуртка Андрэй Латушкін, намеснік старшыні і сакратар Вадзім Урублеўскі, навуковы кансультант Сяргей Рыбчонак, на выніковым пасяджэнні гуртка прысудзіла:

I месца – Максіму Гацаку, выпускніку (2010 г.) факультэта міжнародных бізнэс-камунікацыяў Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта;

II месца – Святлане Крывіцкай, выпускніцы (2011 г.) гістфака БДУ;

III месца – Ірыне Марозавай, вучаніцы 10 класа Палатоўскай сярэдняй школы Полацкага раёна.

Усе пераможцы атрымалі каштоўныя і інфарматыўныя прызы, кнігі па геральдыцы, генеалогіі, гісторыі Беларусі.

У наступным годзе будзе аб'яўлена аб правядзенні аналагічнага конкурсу, дзе таксама змогуць прыняць удзел старшакласнікі, студэнты і нядаўнія студэнты (узроставы цэнз – да 32 гадоў). Так што – сачыце за інфармацыяй!

Паводле інфармацыі
арганізатараў

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць
камплектаў

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Куды											
		(паштовы індэкс)					(адрас)				
Каму											
		(прозвішча, ініцыялы)									

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Куды											
		(паштовы індэкс)					(адрас)				
Каму											
		(прозвішча, ініцыялы)									

Падпісачца на «Краязнаўчую газету»
можна ў кожным паштовым аддзяленні краіны

Індывідуальная падпіска

Індэкс **63320**

1 месяц	9 740 руб.
3 месяцы	29 220 руб.
6 месяцаў	58 440 руб.

Ведамасная падпіска

Індэкс **633202**

1 месяц	9 983 руб.
3 месяцы	29 949 руб.
6 месяцаў	59 898 руб.

Нам пра нас

Альбін МАКАРЭВІЧ,
журналіст

Нядаўна пазнаёміўся з новым выданнем – «Краязнаўчая газета», прачытаў некалькі нумароў і хачу падзяліцца сваімі ўражаннямі і меркаваннямі.

Увогуле лічу: выпуск такой газеты вельмі патрэбны і карысны для Беларусі. Гэта адзінае перыядычнае друкаванае выданне, з дапамогаю якога чытачы могуць пазнаёміцца з рознымі куткамі роднага краю, іх гістарычнымі змяненнямі і пераўтварэннямі: даведацца, хто і калі тут жыў, чым займаўся, і шмат-шмат аб чым іншым, што цікавіць не толькі беларусаў, але і нашых суседзяў, гасцей.

Хачу выказаць і некаторыя меркаванні і заўвагі. Вельмі добрае ўражанне пакінулі артыкулы «З намі, але з вышыні» (пра В. Быкава ў № 22 за чэрвень 2004 года), «Сэрца, якое ўмясціла чужы боль» (пра Ятчанку і Філімонава, у гэтым жа нумары), «Зрабіў беларусаў відущчымі» (пра Міколу Ермаловіча ў № 16 за красавік 2011 года), «Да рэактара было рукой падаць» (пра Чарнобыль, у гэтым жа нумары).

З цікаваасцю прачытаў карэспандэнцыі «Невядомая хвоя», «Сучасныя палескія рабінзоны», «Пераемнікі першадрукара» і асабліва гістарычна-пазнавальны артыкул пра Качалава «Спявак з-пад Парыжа», надрукаваны ў № 21 за чэрвень 2011 года. Праўда, крыўдна за няўдалы загаловак у матэрыяле пра спевака. лепш бы надрукаваць: «Вялікі сусветны спявак з-пад Паставаў». Пажадана б і гады нараджэння і смерці герояў указваць.

Добрыя ўражання пакідае і рубрыка «Малая краязнаўчая энцыклапедыя».

Шчыра жадаю творчых поспехаў і новых здзяйсненняў у вашай карыснай і патрэбнай людзям працы.

«...Яна разварочвае крылцы»

Жыццё – гэта прыгоды, асмелься на іх.

Маці Тэрэза

Шчыры, адкрыты позірк, прыемная ўсмішка, чароўная прывабнасць і сціпласць... Гэта – Дар'я Балотнікава, аўтар выставы жывапісу і графікі ў жанры псеўдарэалізму пад назвай «Авось», адкрыццё якой адбылося 24 кастрычніка ў выставачнай зале Гомельскага дзяржуніверсітэта імя Ф. Скарыны. Дар'я – студэнтка 5-га курсу факультэта замежных моваў, вывучае нямецкую, англійскую і французскую мовы.

Сама Дар'я заўважае, што філалогія ёй падабаецца: «Падабаецца карыстацца замежнай мовай, даследаваць абсягі мовы, вывучаць фразеалогію, спазнаваць адрозненні асаблівасцяў мовы ад месцаў, дзе на ёй размаўляюць». Да таго ж, прыхільнасць да моваў прыводзіць да развіцця перакладчыцкіх здольнасцяў. А справа гэтая далёка не самая лёгкая! Па-першае, на сябе патрэбна «прымерыць» ролю аўтара, прапусціць праз сябе напісанае, каб пасля сродкамі сваёй мовы падаць твор. Так-так, пераклады Дар'я робіць з нямецкай мовы на беларускую і ўпэў-

неная, што родная мова мае перспектывы. Акрамя таго, прысутнасць перакладчыка ў тэксце не павінна адчувацца, а гэта цяжка.

Таленавіты чалавек мае таленты не ў адной сферы. Таму не выклікае здзіўлення той факт, што на другім курсе навучання ва ўніверсітэце аднекуль звонку Дар'я атрымала штуршок на маляваць чалавека. Малявала шмат, часам невыразна, але пачатую справу не кідала. Дар'я разумела, што патрэбна вучыцца, таму самастойна здабывала веды з розных крыніцаў: ці то падручнікі па розных відах тэхнікі мастацтва, ці то размовы з мастакамі на прасторах інтэрнэту.

Далей было навучанне ў студыі выяўленчага мастацтва пры Палацы творчасці дзяцей і моладзі «Юнацтва» пад кіраўніцтвам сябра Саюза мастакоў, заслужанага педагога Валянціна Пятровіча Пакаташкіна. На жаль, вучоба ў студыі працягвалася толькі год: Дар'я ў ліку лепшых германістаў

атрымала стыпендыю і на семестр ад'ехала ў Германію. Маляваць, аднак, не кінула. Наадварот, яна шчыра прызнаецца, што занятакі ў студыі дапамаглі набыць «свабоду рукі», а ранейшая зацінутасць знікла.

«Пад час чытання твораў, перакладчыцкай дзейнасці напаяннешся ўражаннямі, якія

«Гомельскі матыў»

«Купалінка»

канцэнтруюцца ўнутры і застаюцца нават пасля таго, як кніга адкладзеная ўбок. Адзінае выйсце ў дадзеным выпадку – папера. Літаратурная ілюстрацыя ў такім разе выступае своеасаблівым водгукам на аўтарскі тэкст», – адзначае Дар'я. Адсюль – цяга да пэндзля, каб адлюстраваць сваё бачанне мастацкага тэксту. Вось чаму знаходзім у скарбонцы аўтара працы на творы Максіма Фрая, Віктара Гюго, Ханса Хрысціана Андэрсэна, Уільяма Шэкспіра. Тут і пейзажы, тут і партрэты. Здзіўляешся рознабаковасці таленту мастачкі!

«Эвалюцыю» сваёй творчай асобы Дар'я параўноўвае з развіццём кукалкі матылька: «Так, яму там добра, утульна, і няма цвёрдай упэўненасці ў тым,

што жаданне пакінуць гэты прыстанак сапраўды прысутнічае. Але, аднекуль атрымаўшы штуршок, істота пачынае прагнуць жыцця. Хоць ёй і страшна, але яна разварочвае крылцы. Ды і не можа яна інакш. Гэта насамрэч становіцца вышэй за нас».

У сувязі з гэтым цікавы выбар назвы для выставы. «Авось» – крэда жыцця ледзь не кожнага беларуса: гэта закладзена ў яго культуры, побыце, менталітэце. Менавіта гэтым словам характарызуецца стан чалавека, які ведае, што перспектываў у дадзенай гіблай справе няма, але ідзе наперад, свята верачы ў шчаслівы канец.

Французскі пісьменнік Ларашфуко заўважыў, што «розум службыць нам часам толькі для таго, каб смялей рабіць глупствы». Якія ж глупствы дазваляюць сабе людзі мастацтва? «Галоўнае глупства майго жыцця, авантура, так бы мовіць, – гэтая выстава. Хто будзе рабіць выставу, ведаючы аб сваіх памылках і дакладна не ўпэўнены ў яе поспеху? Але трэба прызнацца, што з цягам часу пачынаеш разумець вартасць адчування, яно не можа быць няправільным, бо калі глыбока сягаеш у падсвядомае, не можаш памыляцца», – рэзюмуе Дар'я.

Варта прыслухацца да яе словаў. Сапраўды, выратаванне часам знаходзім у тым, каб зрабіць першы крок. Яшчэ адзін крок.

Марына МАРКЕВІЧ,
магістрантка ГДУ
імя Ф. Скарыны

На Рагачоўшчыне прайшлі мерапрыемствы, прысвечаныя творчай спадчыне пісьменніка і грамадскага дзеяча Уладзіміра Кігна-Дзедлава і мастака Адрыяна Прахава. Арганізатарамі выступілі Рагачоўскі раённы выканаўчы камітэт, аддзел культуры райвыканкама, цэнтральная раённая бібліятэка, храм Св. Аляксандра Неўскага. У мерапрыемствах пад агульнай назвай «Вытокі творчасці, вытокі духоўнасці» прынялі ўдзел госці з Масквы: дырэктар Інстытута сацыяльнай памяці, член-карэспандэнт Акадэміі ваенных навук Расіі, кандыдат сацыялагічных навук, кіраўнік Расійска-беларускага аргкамітэта па ўвекавечванні памяці У.Л. Кігна-Дзедлава Аляксандр Ужанаў, праваславаўны пісьменнік, выкладчык гісторыі рускага жывапісу Маскоўскай духоўнай акадэміі Леў Анісаў, прапраўнук Адрыяна Прахава Канстанцін Герцаў і ягоныя жонка і дачка Марына і Варвара, артыст эстрады Андрэй Ламакін; госці з Кіева – праўнучка Адрыяна Прахава Ірына Прахава і яе муж Юрый Кузьменка.

Дэлегацыю Рагачоўскага раёна (бібліятэкары, работнікі культуры і ідэалагічнага аддзела райвыканкама) ўзначальваў старшыня раённага Савета дэпутатаў Анатоль Гарноўскі.

Сустрэча адбылася ў аграгарадку Доўск, дзе да мемарыяльнай дошкі

У. Кігна-Дзедлава былі ўскладзеныя жывыя кветкі, а ў мясцовым Свята-Пакроўскім храме адбылася памінальная літургія па Адрыяне Віктаравічы Прахаву. Ён настаўнік Уладзіміра Кігна-Дзедлава, ураджэнца Мсціслаўя, кіраўнік групы мастакоў, якія ў свой час афармлялі Уладзімірскі сабор у Кіеве. Таксама прайшло адкрыццё экспазіцыі па творчасці А. Прахава, затым адбылася

Пераўвасабленне артыста ў пісьменніка, дзеяча мінулай эпохі, адбылося і ў Курганскай сельскай бібліятэцы, дзе госці і чытачы сталі ўдзельнікамі ўрачыстага адкрыцця экспазіцыі, прысвечанай памяці земляка. Загадчыца бібліятэкі, вопытны спецыяліст сваёй справы, выдатны краязнаўца Зоя Таболіч пазнаёміла прысутных з фотадакументальным матэрыялам аб

гіёнах Расіі. Значная ўвага ў кнізе нададзена творчасці У. Кігна-Дзедлава. Як адзначыў на прэзентацыі аўтар выдання, самае галоўнае – створаная беларуска-расійская ініцыятыўная група па ўвекавечванні памяці пра Кігна-Дзедлава. Адбылося некалькі пасяджэнняў, у тым ліку ў пасольстве Беларусі ў Маскве з удзелам супрацоўнікаў розных міністэрстваў Расіі і Беларусі, вучоных-літаратуразнаўцаў, пісьменнікаў, прадпрыемальнікаў, прадстаўнікоў беларускай дыяспары ў Расіі. У расійскім грамадстве праводзіцца асветная работа, таму што Кігна-Дзедлаў – вучань Івана Тургенева, літаратурны крытык і паплекнік Антона Чэхава, мастацтвазнаўца, падарожнік, журналіст, вучоны-сацыёлаг, спецыяліст у галіне эканамічнай статыстыкі, самакіравання і ўладкавання земстваў, чалавек, які вельмі многа зрабіў для аналізу перасяленцкіх (міграцыйных) працэсаў парэформеннай Расіі. Вось і мы імкнемся раскрыць сучасніку яго асобу ва ўсёй разнастайнасці.

Завяршыліся мерапрыемствы экскурсіяй па залах Рагачоўскага музея Народнай славы.

Міхась
КАВАЛЁЎ,
г. Рагачоў

Шлях да святла

паездка ў вёску Фёдараўку, дзе ўдзельнікі мерапрыемстваў сустрэліся з мясцовымі жыхарамі, усклалі кветкі на магілы Уладзіміра Кігна-Дзедлава і яго маці Лізаветы Паўлоўскай, беларускай фалькларысткі. Былі ўспаміны старажылаў пра гэтых выдатных людзей рагачоўскай зямлі, фатаграфаванне на памяць, абмеркаванне планаў далейшых дзеянняў па ўвекавечванні памяці знакамітых землякоў. А з дапамогай артыстычнага таленту Андрэя Ламакіна ўсе апынуліся ў XIX стагоддзі, убачылі перад сабой пісьменніка і грамадскага дзеяча Уладзіміра Кігна-Дзедлава, пачулі яго творы.

жыцці і творчасці Уладзіміра Кігна-Дзедлава, падзялілася планами стварэння музея. У бібліятэцы адбылася і прэзентацыя новай кнігі другога земляка-рагачоўца – Аляксандра Ужанава (ініцыятара і актыўнага выканаўцы многіх праектаў узначалення сацыяльнай памяці народа). Кніга называецца «То говор был души моей...» і ў ёй прадстаўлены ўнікальны матэрыял аб падзвіжніцкай дзейнасці вучонага-сацыёлага і журналіста Аляксандра Ужанава па зберажэнні гісторыка-культурнай спадчыны славянскіх народаў, дзякуючы дзейнасці якога пра Рагачоўшчыну сталі добра ведаць у многіх рэ-

Рэспубліканскі мультыпраект «Вянок Максіму»

Максім Багдановіч – недасяжная велічыня на небасхіле беларускай паэзіі, тонкі лірык, майстар еўрапейскага ўзроўню. Паэт, чый трагічны лёс абарваўся на 26 годзе жыцця, а творчасць прамільгнула яскравай зіччай на досвітках нацыянальнага адраджэння. М. Багдановіч вядомы як паэт-наватар, прэзіянт, цудоўны перакладчык, удумлівы крытык, гісторык і тэарэтык літаратуры, публіцыст. Ягоная творчасць – гэта свет прыгажосці, гармоніі, лірыка балючага роздому і трапяткіх пачуццяў, што натхніла і працягвае натхняць

многіх паэтаў, мастакоў і музыкаў. На жаль, значэнне асобы Багдановіча яшчэ далёка не асэнсаванае сучаснікамі, таму дадзены праект – спроба разнабакова праліць святло на таямніцу Багдановіча, яго жыццё і творчасць.

Мультыпраект «Вянок Максіму» ўключае ў сябе шэраг асобных праектаў:

- рэспубліканская мастацкая выстаўка;
- фотабіяграфічная выстаўка «Максім Багдановіч»;
- юбілейная кніжная выстаўка «І зорка гарыць, і не вяне вянок...»;
- прэзентацыя мультымедычнага выдання «Паэт красы і гармоніі»;

• прэзентацыя энцыклапедыі «Максім Багдановіч» выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі»;
- выстаўка «Я не самотны, я кнігу маю...» у Музеі кнігі НББ.

Мастацкая выстаўка ўключае каля 70 твораў жывапісу, графікі і фота беларускіх аўтараў, сярод якіх А. Кашкурэвіч, У. Кожух, Р. Сітніца, Ю. Гаўрын, Б. Аракчэў, Ю. Хілька, А. Бараноўскі, Ф. Ястраб і інш.

Творы прадстаўлены з фондаў Літаратурнага музея М. Багдановіча ў Мінску, фондаў НББ і з асабістых калекцыяў мастакоў.

Асаблівую цікавасць уяўляе фотабіяграфічная выстаўка, на якой упершыню дэманструюцца сабраныя разам 48 фотаздымкаў, на якіх адлюстраваны бацькі, сябры, блізкія і родныя М. Багдановіча, мясціны, звязаныя з лёсам паэта.

На юбілейнай кніжнай выстаўцы «І зорка гарыць, і не вяне вянок...», прысвечанай 120-годдзю з дня нараджэння Максіма Багдановіча, прадстаўлена каля 200 дакументаў. Гэта кнігі з творами паэта і літаратура пра жыццё і творчасць класіка беларускай літаратуры. Сярод кніг – поўны збор твораў Максіма Багдановіча ў 3-х тамах і больш як 30 кніг з творами вялікага паэта. У экспазіцыі таксама прадстаўлены каля 40 кніг з перакладамі паэзіі Максіма Багдановіча на замежныя мовы. Таксама дэманструюцца каля 120 асобных выданняў і артыкулаў вядомых літаратуразнаўцаў і даследчыкаў творчасці М. Багдановіча: А. Лойка, Л. Зубараў, С. Майхровіч, А. Бачыла, Н. Ватацы і многія іншыя.

Электроннае выданне «Паэт красы і гармоніі» ўключае вялікі аб'ём бібліяграфічнай, паўнатэкставай, фактаграфічнай, графічнай і гукавой інфармацыі, звязанай з імем і творчасцю М. Багдановіча. Інфармацыя сістэматызаваная і прадстаўленая ў 4-х раздзелах: творчая спадчына М. Багдановіча (500 бібліяграфічных запісаў, з іх 35 са спасылкамі на алічбаваныя копіі арыгіналаў); літаратура пра жыццё і творчасць (больш як 2 000 бібліяграфічных запісаў манаграфічных выданняў і артыкулаў 1908–2011 гг., з іх 170 са спасылкамі на поўныя тэксты); М. Багдановіч у мастацтве і мастацкай літаратуры (звыш 500 запісаў, з іх 100 электронных копіяў твораў выяўленчага мастацтва); ушанаванне памяці М. Багдановіча (звыш 300 фактаў і падзеяў).

Музеі кнігі на выстаўцы «Я не самотны, я кнігу маю...» экспануюцца

прыжыццёвы зборнік Максіма Багдановіча «Вянок» (Вільня, 1913), выдадзены ў друкарні Марціна Кухты, з аўтографам паэта. Гэтая кніга была перададзена ў фонд Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі вядомым бібліяграфам і літаратуразнаўцам Нінай Барысаўнай Ватацы. Яна зрабіла вялікі ўнёсак у справу багдановічазнаўства, таму нездарма яе называлі «біяграфам Максіма Багдановіча». На выстаўцы прадстаўлены таксама рукапіс Н. Ватацы, кнігі «Шлях паэта» (1975), «Максім Багдановіч. Паказальнік твораў, аўтографу і крытычнай літаратуры» (1976) і «Шляхі» (1986), якія адкрылі нам малавядомыя старонкі жыцця і творчасці беларускага класіка.

Выстаўка будзе доўжыцца да 9 снежня 2011 г.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Пра Максіма Багдановіча – для казахскага чытача

У Алматы (Казахстан) Інстытутам літаратуры і мастацтва імя М. Ауэзава праведзена міжнародная канферэнцыя «Актуальныя праблемы літаратуразнаўства, мастацтвазнаўства і фалькларыстыкі на сучасным этапе». Да ўдзелу ў сур'езным навуковым форуме спрычыніліся вучоныя, даследчыкі з розных краін свету: Расіі, Кыргызстана, Турцыі, Карэі, Узбекістана. Беларусь была прадстаўленая дэклідам дырэктара рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і мастацтва», галоўнага рэдактара газеты «Літаратура і мастацтва» Алеся Карлюкевіча і магістранткі філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Веранікі Карлюкевіч «Жыў народнымі інтарэсамі...», прысвечаным класіку нацыянальнай літаратуры Максіму Багдановічу.

Варта заўважыць, што ў апошнія гады беларуска-казахскія літаратурныя сувязі выйшлі на новы ўзровень. У многім гэтаму спрыяе якраз Інстытут літаратуры і мастацтва імя М. Ауэзава, непасрэдна – загадчык аддзела міжнародных сувязяў кандыдат філалагічных навук Святлана Ананьева. Яна неаднойчы наведвала Беларусь, піша пра літаратурныя, культурныя стасункі Беларусі і Казахстана. А інстытут выдае навукова-публіцыстычны часопіс «Керуен», дзе друкуюцца і артыкулы на беларускія літаратурныя тэмы.

Сяргей ШЫЧКО

Да юбілею класіка Нацыянальны банк выпусціў памятную манету

І на зямлі не згасне яго след...

Рэлігійная музыка – гэта той скарб, які доўгія дзесяцігоддзі быў схаваны ад нас. Харавы царкоўнаславянскі спеваў хвалюе сэрцы слухачоў усяго свету, паказвае самае патаемнае, што ёсць у чалавеку, – яго душу, яго пакуты і надзею.

Царква аб'яднала ў веры, надзеі і любові шматлікія пакаленні выдатных кампазітараў, дырыжораў, спевакоў, якія пакінулі нам каштоўную спадчыну.

Найбольш значны ўклад у нацыянальны рэпертуар зрабіў Мікола Бутома, адораны вучань А. Туранкова.

Мікалай Уладзіміравіч Бутома нарадзіўся 9 мая 1905 года ў Гомелі, дзе і жыў амаль увесь час. Ягоны бацька Уладзімір Пятровіч пасля заканчэння Магілёўскай семінарыі працаваў у Гомелі ў Праабражэнскай царкве, быў вядомым святаром. Ажаніўся з прыгажуняй Вольгай Дзмітрыеўнай.

На яго лёс выпалі цяжкія выпрабаванні. У 1927 годзе протаіерэй Уладзімір Бутома быў арыштаваны за служэнне паніхіды па былым імператары Мікалаі і адпраўлены ў ссылку на шэсць гадоў. У 1934 годзе вярнуўся, але не надоўга. У жніўні 1937 года зноў арыштаваны і разам з іншымі гомельскімі святарамі 1 лістапада быў расстраляны непадалёку Гомеля.

Відавочна, ён адыграў істотную ролю ў выхаванні сына.

Грунтоўную адукацыю Мікалай Бутома атрымаў у гомельскай гімназіі. Пад час вучобы ён рабіў першыя крокі ў царкоўнай музыцы. У Праабражэнскай царкве, дзе служыў бацька, спяваў і чытаў на клірасе, самастойна кіраваў хорам, тут гучалі яго першыя музычныя творы. Нават гомельская княгіня Ірына Іванаўна Паскевіч падтрымлівала маладога таленавітага кампазітара.

Пазней М. Бутома паступіў у чыгуначны тэхнікум, але вучыўся нядоўга. Калі даведаліся, што ягоны бацька святар – выключылі. Паспрабаваў атрымаць вышэйшую адукацыю ў гандлёвым інстытуце, але перашкодзіла Вялікая Айчынная вайна.

У гэтыя ж гады з'яўляюцца яго першыя значныя музычныя творы. Ён цалкам захаплены музыкой, шмат піша, працуе са

сваім знакамітым маэстра, настаўнікам А. Туранковым. Аднак, каб пазбегнуць арышту, А. Туранкоў вымушаны з'ехаць у Мінск, а М. Бутома разам з сям'ёй хаваецца ў Добрушы. Тут яму прапанавалі месца рэгенту. Але праз год ён зноў пад пагрозай арышту. Маці аднаго з добрушскіх актывістаў, пачуўшы пра намер арыштаваць рэгенту, нягледзячы на ноч папярэдзіла М. Бутому і дапамагла да раніцы пакінуць Добруш. Ён перабраецца ў Гомель.

Каб пракарміць сям'ю, ён уладкаваўся на чыгунку рабочым прыбіраць снег. Пазней перайшоў працаваць бухгалтарам ва ўправу чыгункі. Так таленавіты музыкант стаў бухгалтарам, але музыка засталася з ім на ўсё жыццё.

У вольны ад асноўнай працы час ён вясмянаццаць гадоў выконваў абавязкі рэгенту ў гомельскім саборы Св. Пятра і Св. Паўла і ў храме Свяціцеля Мікалая.

Усе гэтыя гады М. Бутома вельмі многа ствараў набажэнскай музыкі для свайго хору, а таксама на заказ, на просьбу рэгенту з іншых гарадоў. Ягоныя творы малітоўныя, меладычныя, класічна гарманізаваныя, даступныя для выканання невялікімі калектывамі. Можна сцвярджаць, што Мікалай Уладзіміравіч склаў свой рэпертуар царкоўнага спявання: некалькі літургіяў і ўсяночных, песняспевы для ўсіх вялікіх святаў, да архірэйскай службы і вячання, ірмасы, трапары, кандакі, 20 харавых канцэртаў.

Больш за 300 ягоных твораў для царкоўнай службы спяваюць у храмах Гомеля і Гомельшчыны, Барнаўла, Бранска, Санкт-Пецярбурга, Кіева, Чарнігава, Мінска, Паўлаўска, Луцка.

Трэба адзначыць, што талент М. Бутомы быў шматбаковы: ён меў выдатныя веды ў матэматыцы, маляваў, складаў вершы, валодаў прыгожым почыркам. Ягоныя рукапісныя зборнікі аздоблены ўласнымі малюнкамі.

Мікалай Уладзіміравіч Бутома паўстаў побач з іншымі знакамітымі дырыжорамі, рэгентамі, кампазітарамі, выканаўцамі, якія ўзнялі рэлігійную музыку на новы ўзровень, зрабілі важкі ўнёсак у культуру свайго краіны.

Н. КАНАВАЛОВА,
загадчыца аддзела краязнаўства
Гомельскай абласной універсальнай
бібліятэкі імя У.І. Леніна

Час збіраць камяні памяці

Спадчына графскага роду Забэлаў на Бабруйшчыне

Ва ўсе вякі ў нашай краіне на фоне супрацьстаяння розных ідэалагічных сістэмаў закладніцай станавілася гістарычная і культурная спадчына. «Жыццё – лісцё, а памяць – карані», як сказаў паэт Рыгор Барадулін. Найбольш жудасна жаданне падсекчы ўласныя карані выявілася на нашай зямлі ў часы, якія прайшлі пад узнёслым пажаннем пабудаваных новых свет. На шляху гэтага будаўніцтва з гісторыі і памяці старанна выкрэсліваліся імёны, а з твару беларускай зямлі – спадчына тых, хто калісьці тут ствараў жыццё. Як вынік – невядомыя руі-

ны, раскіданыя па краі, як камяні нашай памяці, якая, як і тыя руіны, чакае свайго адраджэння.

У маленькай вёсачцы Ізюмава, што на Бабруйшчыне, на старых вясковых могільках прыцягвае ўвагу нязвычайная для гэтых мясцінаў пабудова – невялікая каменная каплічка. На пытанне, што гэта за каплічка, калі і кім яна была пабудаваная, адказаць можа не кожны сустрэты жыхар вёскі. Гэтая каплічка, узведзеная калісьці графам Шыманам Эразмам Забэлам, – адзін з тых камянёў нашай памяці, нашай спадчыны, кінуты калісьці ў забыццё.

Забэлы на Бабруйшчыне

Ізюмава зараз – вёска на тэрыторыі Сычкаўскага сельсавета Бабруйскага раёна. Налічвае яна 13 жыхароў. Зусім недалёка ад яе (каля 2 км) знаходзіцца пасёлак імя Леніна. І вёска Ізюмава, і пасёлак неразрыўна звязаныя з лясамі прадстаўнікоў слаўтага графскага роду Вялікага Княства Літоўскага Забэлаў. Калісьці гэтыя землі ўваходзілі ў адно паселішча, якое мела назву Дурынчы і належала Забэлам.

Даследчыкі прыводзяць дзве версіі паходжання роду. Паводле адной з іх Забэлы паходзяць ад польскага роду Збылутаў (ці Палукаў), адзін з нашчадкаў якога ў XV ст. пасяліўся ў Ковенскім павеце.

Паводле другой версіі род Забэлаў з’яўляецца першапачаткова літоўскім родам, і яго пачынальнікам

што каля Вільні. За адданую службу айчыне ўзнагароджваўся ордэнамі Белага Арла і Св. Станіслава. Займаў пасады віцэ-брыгадзіра народнай кавалерыі, генерал-лейтэнанта літоўскіх войскаў. У 1787 г. ён стаў мінскім кашталіям і быў ім да апошняга падзелу Рэчы Паспалітай. У яго ўладанні былі маёнтакі Арэхаўна, Целякова, Заранава, Дурынчы, Паазер’е і інш.

Яго жонкай была Барбара з роду Завішаў. Памёр Шыман Забэла ў 1824 г., пакінуўшы пасля сябе трох сыноў. Два з іх – Антоні і Міхал – атрымалі ў спадчыну маёнтакі ў Бабруйскім павеце. Антоні Забэла (нар. у 1785 г.) стаў уладальнікам Дурынчаў. Быў двойчы жанаты. Яго першая жонка Флора са знакамітага роду Ласкарысаў памерла ў 1833 г. у Вільні. Другая жонка, Тэкля з роду Панцэвічаў, нарадзіла графу дзвюх дачок і сына.

Памёр Антоні Забэла ў 1861 г. Спадкаемцам Дурынчаў стаў ягоны сын Шыман Эразм Забэла, народжаны 16 чэрвеня 1842 г. Ён жа стаў апошнім уладальнікам Дурынчаў з Забэлаў.

З 1880 па 1904 гг. Шыман Эразм Забэла быў дэлегатам ад Бабруйскага павета ў Губернскім дваранскім сходзе. На тэрыторыі сваіх маёнткаў граф развіваў

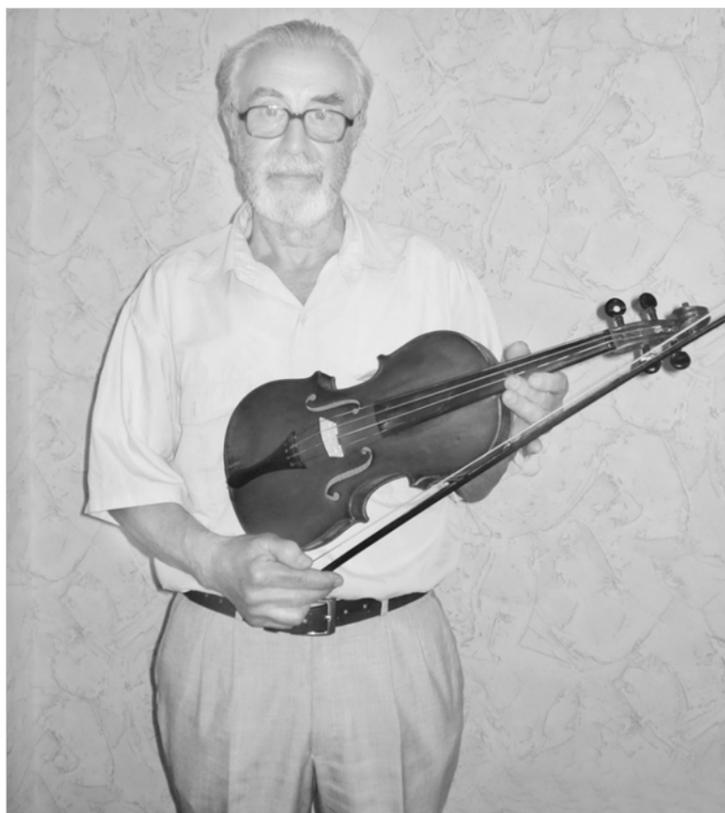
вытворчасць, адным з першых землеўладальнікаў павета пачаў выкарыстоўваць у гаспадарцы капіталістычныя новаўвядзенні. Так, у 1888 г. у Дурынчах быў пабудаваны паравы млын, а каля 1900 г. – крухмальны завод.

Жонка Шымана Эразма, Соф’я, была са шляхецкага роду Рудзееўскіх. Яна нарадзіла графу дачку Станіславу. Памерла Соф’я ў 1867 г., пахаваная на Дурынцкіх могільках.

З пачаткам Кастрычніцкай рэвалюцыі ў 1917 г. граф Шыман Эразм Забэла быў вымушаны разам з сям’ёй і слугамі выехаць з Беларусі.

Рэшта спадчыны Забэлаў

Вядома, што сталася з уладаннямі памешчыкаў

В. Голуб са скрыпкай Забэлаў

пасля рэвалюцыі 1917 г. Не стаў выключэннем і лёс маёнтка Дурынчы, на месцы якога быў заснаваны калгас «Дурынчы». У 1924 г. ён стаў саўгасам імя Леніна.

Ад былога хараства і багацця радавога маёнтка Забэлаў сёння амаль нічога не засталася.

Яшчэ да нядаўняга часу ў пасёлку імя Леніна стаяў велічны будынак крухмальнага завода. Крухмал на гэтым заводзе, дарэчы, вырабляўся яшчэ і ў савецкія часы, таму будынак, узведзены прыблізна ў 1900 г., быў у даволі добрым стане і, напэўна, мог уяўляць сабой помнік прамысловай архітэктуры канца XIX – пачатку XX стст. Мог уяўляць, але не ўяўляе. У 2006 г. завод быў зруйнаваны.

У пасёлку Леніна знаходзіцца аграсядзіба «Ізабэла», размешчаная ў старым будынку. Гаспадары кажуць, што гэтаму будынку ўжо больш за сто гадоў і што быў ён калісьці часткай маёнтка Забэлаў. Цяжка сказаць, што гэта была за пабудова – гаспадарчая ці жыллая, але ж магутны падмурак, цэгла сценаў, скляпенчатыя аркі пераконваюць у сваім паважным узросце. Вакол сядзібы захаваліся велічныя старыя дубы – рэшткі былога парку.

На старых Дурынцкіх могільках захавалася каменная капліца – радавая пахавальня Забэлаў. Назва былога маёнтка Дурынчы таксама даўно з’яўляецца гісторыяй. Пасля заснавання пасёлка Леніна маленькая вёсачка каля яго працягвала насіць былую назву, але ў 1964 г. яна была змененая на Ізюмава, у гонар Героя Савецкага Саюза Мікалая Андрэевіча Ізюмава, які вызначыўся

пад час вызвалення Бабруйскага раёна ў чэрвені 1944 г.

На працягу доўгага часу нас вучылі і пераконвалі, што землеўладальнікі-паньы былі жорсткімі прыгнятальнікамі ў дачыненні да сялянаў. Аднак, у гісторыі наўрад ці можа быць такая адназначнасць – памешчыкі былі людзьмі, і таму былі розныя. Вельмі добра гэта паказаў Уладзімір Караткевіч у рамане «Каласы пад сярпом тваім», за што потым атрымаў шмат кпінаў у свой адрас, бо быццам надта добрым ён зрабіў галоўнага героя – памешчыка. Але ж у ідэалогіі свае нормы, у жыцця свае факты. Нярэдка даводзіцца чуць пра сапраўдную чалавечнасць памешчыкаў у ад-

.....
 Хто ведае, можа, хто з нашчадкаў Адама
 Слуцкага аднойчы абудзіць зноў музыку,
 якая калісьці гучала на бабруйскай зямлі,
 у маёнтку Забэлаў

носінах да сялянаў. Добрым ва ўспамінах старажылаў быў і граф Шыман Эразм Забэла.

Цікавым аповедам пра графа Шымана Эразма падзяліўся жыхар Бабруйскага раёна, былы галоўны ўрач амбулаторыі пасёлка Леніна, цяпер пенсіянер Віктар Віктаравіч Голуб. Яго бабуля калісьці працавала ў графа пакаёўкай. Дарэчы, яна таксама расказвала, што пан быў добры і добра ставіўся да тых, хто ў яго працаваў, справядліва плаціў за працу. Аднойчы, яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі, граф паклікаў яе і перадаў скрыпку, загадаўшы, каб яе сын навучыўся граць. Скрыпка, расказвала бабуля Віктара Віктаравіча, належала памерлай дачцэ Шымана Эразма Забэлы. Сын бабулі Адам Слуцкі сапраўды навучыўся граць на скрыпцы Забэлаў. Акрамя гэтага ён умеў граць на кларнэце. З Бабруйшчыны ён з’ехаў у Растоў-на-Доне, дзе служыў у войску і працаваў пазней загадчыкам чыгункі. Скрыпку захоўваў у сябе. Памёр ён у 1962 г., а ў 1963-м яго сястра Ганна перадала скрыпку пляменніку як сямейную каштоўнасць. Віктар Віктаравіч кажа, што на скрыпцы пасля яго дзядзькі ніхто так і не граў. Але хто ведае, можа, хто з яго нашчадкаў аднойчы абудзіць зноў музыку, якая калісьці гучала на бабруйскай зямлі, у маёнтку Забэлаў?

*Марына МАЎЧАНАВА,
 малодшы навуковы
 супрацоўнік
 Бабруйскага раённага
 гісторыка-краязнаўчага
 музея
 Фота аўтара*

(Заканчэнне будзе)

«Дзеці міру» не хочуць стаць «дзецьмі вайны»

У № 2 за 2010 год «Краязнаўчай газеты» быў надрукаваны мой артыкул «Уся надзея на дабрадзеяў». У ім расказвалася аб тым, што яшчэ ў 2003 годзе навучэнцы і педагогі Чырвона-бярэжскага дзяржаўнага аграрнага каледжа на беразе мясцовага возера заклаі «Алею славы», у цэнтры якой была ўстаноўленая велізарная каменная глыба. Алея прысвечаная землякам, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Пазней на прапанову ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны, ураджэнца Чырвонага Берага М.М. Мігая было вырашана заклаі вакол «Алеі славы» парк плошчай 12 гектараў. Але тады ўзніклі пэўныя перашкоды з перадачай гэтай зямлі каледжу. І вось праблема вырашана.

Тут пасаджаныя ўжо каля тысячы дрэваў. А 13 кастрычніка адбылося ўрачыстае адкрыццё парку. Пад час мітыngu, у якім прынялі ўдзел ветэраны вайны, былыя непаўналетнія вязні фашысцкага канцлагера «Азарычы», навучэнцы і педагогі каледжа, жыхары Чырвонага Берага, выступілі ўдзельніцамі вайны В.А. Яўрэзава, былы вязень Л.В. Талкачова, старшыня Чырвона-бярэжскага сельскага выканкама В.В. Рагоўскі, намеснік дырэктара каледжа па выхаванні і ідэалагічнай працы В.І. Сныткова, сваё блаславенне выказаў настаўнік Чырвона-бярэжскага права-

слаўнага Свята-Георгіеўскага прыхода протаіерэй Пётр Петрушэнка.

Назва парку сімвалічная – «Дзеці міру – дзецьмі вайны». Разам з мясцовым мемарыяльным комплексам рэспубліканскага значэння «Дзецьмі – ахвярам вайны» і помнікам годдзя XIX стагоддзя (панскай сядзібай) ён стане складнікам абласнога турыстычнага маршруту «Залатое кола».

Пасля мітыngu былі пасаджаныя яшчэ некалькі дзясяткаў дрэваў.

Мікалай ШУКАНАЎ, супрацоўнік жлобінскай райгазеты «Новы дзень», краяніца
На здымку Мікалая СЕМЯНЦА: разам з навучніцамі каледжа сваё дрэва пасадзіў і былы непаўналетні вязень Барыс Данілавіч Родзькін

Капыль акупанты пакінулі без бою

1944 год. Да Капыля дайшлі звесткі, што Чырвоная Армія разграміла нямецка-фашысцкіх захопнікаў пад Сталінградом, Масквой і Курскам, па ўсёй лініі франтоў ад Балтыйскага да Чорнага мораў. Пачалося вызваленне Беларусі – аперацыя «Баграціён». Замітусіліся акупанты ў Капылі, узводзілі ўмацаванні, на выходах з горада будавалі доты і дзоты: каля царквы і гасцініцы па вуліцы Жылуновіча (Свяржэнскай), Партызанскай (Слуцкай), Пралетарскай (Садовай), М. Горкага (Какорыцкай), Савецкай (Нясвіжскай), Мінскай і інш. Вокны каменных будынкаў ператварыліся ў байніцы – закладаліся каменем, цэглай, мяшкі з пяском. Вораг рыхтаваўся да бою з часцямі Чырвонай Арміі, якая імкліва рухалася на Запад. Усё часцей да нас даходзілі чуткі аб партызанскіх дыверсіях на дарогах і ў гарнізонах.

Фашысты звярэлі. Мы бачылі, як да райбальніцы падвозілі іх параненых салдатаў. Сваю злосць яны спаганялі на мірным насельніцтве, на захопленых у палон народных мсціўцаў і іх сем'ях. Шыбеніцы стаялі ў цэнтры на плошчы каля цяперашняга Дома культуры, на скрыжаваннях вуліцаў Савецкай і М. Горкага, Камсамольскай і інш. Амаль кожны вечар расстрэльвалі патрыётаў. У турмах-скляпеннях (дзе зараз КБА і ДАІ) свайго лёсу чакалі новыя ахвяры.

Пачатак ліпеня 1944 года. Акупанты зняцку пачалі выязджаць з Капыля, баючыся акружэння часцямі Чырвонай Арміі. Былі ўзарваныя маслазавод, вінзавод, усе будынкі ў цэнтры. Людзі хаваліся ў лесе, жыце, у хмызняках, паграбах, дзе хто мог.

І раптам зацішша: два дні ў горадзе не было ўлады, толькі выбухі боепрыпасаў, што былі пад развалінамі былых яўрэйскіх крамаў. Потым у Капыль увайшлі партызанскія разведчыкі з боку вуліцы Жылуновіча. На іх просьбу Валянцін Рубік (зараз жыве ў Бабруйску) вывесіў чырвоны сцяг на высокім дрэве ў цэнтры Капыля. Неўзабаве ў горад уступілі часці генерала Пліева. Насельніцтва радасна сустракала вызваліцеляў: дзеці разам з дарослымі падносилі ваду, уручалі кветкі байцам. Але для Капыля вайна яшчэ не скончылася: неўзабаве наляцелі нямецкія самалёты і пачалі бамбіць. Людзі хаваліся дзе хто мог, а горад гарэў ад запальных куляў.

Калі лінія фронту адышла на Запад, у Капылі ўсталявалася савецкая ўлада. Пачалося адраджэнне, але да Перамогі заставаўся яшчэ цэлы год вайны.

Фелікс МАРОЗ, г. Капыль

Сучасная Рэфармацыя

29 кастрычніка ў зале мінскага Моладзевага тэатра эстрады адсвяткавалі Дзень Рэфармацыі. Імпрэза прайшла ў фармаце канцэрта-мюзікла пад назвай «Баль у Радзівіла». Гэтае свята традыцыйна пратэстанты святкуюць 31 кастрычніка, калі ў 1517 годзе Марцін Лютэр прыбіў 95 тэзісаў супраць індугенцыяў да дзвярэй сабора ў Вітэнбергу. Гэтая падзея стала пачаткам глыбокіх і ўсебаковых пераўтварэнняў у рэлігійным, грамадскім і палітычным жыцці Еўропы, вядомых як Рэфармацыя.

Перад пачаткам імпрэзы гасцей-гледачоў у холе тэатра сустракалі прыгожыя дзяўчаты ў сярэднявечных строях і ветліва запрашалі праходзіць у залу і займаць месцы. Аднаўляючы падзеі XVI ст., арганізатары прадставілі рэканструкцыю сапраўднага старажытнага балю. Канцэрт-мюзікл лаканічна спалучыў у сабе асвятленне гістарычных падзеяў і танцаў мінулых стагоддзяў, якія ў першым аддзяленні канцэрта дэманстраваў гурт старажытнага танца «Залаты двор». На сёлетні баль гасцей запрашаў Мікалай Радзівіл Руды з жон-

кай Кацярынай, на запрашэнне якіх адгукнуліся не менш важныя дзяржаўныя дзеячы: брат Мікалая Радзівіла Руды, вялікі канцлер Мікалай Радзівіл Чорны з жонкай Альжбетай, падканцлер Астафій Валовіч, вялікі маршалак Ян Геранім Хадкевіч і іншыя прадстаўнікі шляхты Вялікага Княства.

Як адзначыла рэжысёр канцэрта Алёна Сітнік: «Асноўная мэта канцэрта – увесці традыцыю святкавання Дня Рэфармацыі. Таксама мы жадаем падняць беларускую шляхецкую культуру. Беларусы маюць цудоўную гісторыю, якая расказвае нам пра тоеснасць народа, пра тое, хто мы такія. Мы мусім вывучаць сваё мінулае, каб, азірнуўшыся назад, ведаць, куды ісці далей».

Пад час антракту ў холе гледачоў чакаў салодкі пачастунак.

Другі акт канцэрта атрымаўся больш дынамічным: выступленне гурта «Стары Ольса» нікога

Гаспадар балю Мікалай Радзівіл Руды і ягоны брат з жонкамі

Выступае «Стары Ольса»

не пакінула абыякавым. Музыкі забавлялі гледачоў сярэднявечнай музыкай са старажытнай крыніцы – так звананага «Полацкага шытка». Завяршыўся канцэрт віншаваннем са святам.

Чаго не хапала на гэтым мерапрыемстве, дык гэта майстар-класа па сярэднявечных танцах, які можна было б

зладзіць як перад пачаткам імпрэзы, так і пад час антракту. Спадзяюся, што наступныя падобныя вечары будуць праходзіць у больш дыялогавым рэжыме, калі і гледачы здолеюць абудзіць у сабе цікаўнасць да культуры мінулых стагоддзяў.

Наста КАДЫГРЫБ, фота аўтара

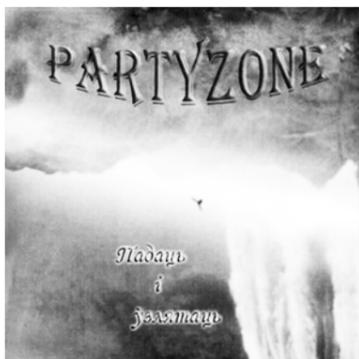

Традыцыі і сучаснасць

Маштабнае развіццё зоны адпачынку

«Partyzone» – «Падаць і ўзлятаць», Мн., 2011, «БМАgroup»/«Vigma»

Мінскі гурт «Partyzone» ўжо легенда беларускага року, але жывая легенда: ягоныя песні ёсць ва ўсіх прэстыжных складанках розных выдаўцоў нацыянальнай плыні («The Best Rock», «Беларускі глэбус», «Наша альтэрнатыва» ды іншыя трыб'юты), неаднаразова ён перамагаў у маштабных фестывалях «Генералы беларускага року», «BeFree», «БАСовішча». Але ці ўсё мы ведаем пра яго (дзякуй радыё і тэлебачанню)? Вось з'явіўся сёлета альбом «Падаць і ўзлятаць» – які па ліку? Другі? Трэці? Чацвёрты!

Гурт даўнавата не паказваў студыйных канцэртаў, але не скажаш і пра марную пяцігодку маўчання, бо метадычна падкідваў фэнам сваяк на канцэртах, складанках, выношваючы новыя ідэі. Ды нарэшце разрадзіўся!

Ці не задоўга выношвалі сваё дзіцяцка? Але вынік пяцігадовай працы насамрэч выдатны. Ужо на складанках заўважалася, што будучы CD цэліць у высокія сферы прафесіяналізму ў сэнсе дасканаласці запісу, кампазіцыйных фантазіяў. Так і сталася.

Дзевяць трэкаў («Розум», «Богі мне далі імя», «Далек кліча», «Падаць і ўзлятаць», «Я раблю сам», «Пакута», «У памяці маёй», «Вера», «Мы

параўноўваючы з творчымі ўдачамі сусветных зорак кшталту нямецкага «Rammstein», брытанскага «Slade», польскага «Maanam», але перавыдаваць той рэліз пабойваліся. Дый перазапісваць такі цуд рызыкаўна. Тут да месца ўгадаць досвед вялікіх «Sex Pistols», якія ў 1990-х, калі навучыліся правільна граць, перазапісалі свой альбом «Anarchy in the UK» і... завіслі з ім. Дык вось: хто не паспеў прыдбаць арыгінальную версію «Трэба рабіць», цяпер зможа слухаць яго ў фармаце mp3.

Для каго 2002 – год удалага дэбюту «Partyzone», той здзівіцца колішняму англійскаму дэбюту 1996-га. Тады на кампакт-касетах выйшаў альбом «Can't Fly», які нямала сапраўдных фэнаў гурта лічаць незаслужана забытым. Але толькі цяпер, калі «Partyzone» стаў рэальным брэндам нацыянальнага року з трыма паўнаважнымі беларускімі рэлізамі, 11 песень альбома «Can't Fly» («Partyzone», «Lonely Wolf», «Come With Me», «Plough The Verdure», «Soulguard», «And Became The Light», «For Love», «Can't Fly», «Deeper», «Desperate», «Early Winter») стануць характэрнай рыскай аб'ектыўнага партрэта маштабнай зоркі. Пазней назойлі-

вая праблема «отцов и детей», калі дзецям замест адпачынку галоўнае ад бацькоў сысці, саступіла ў творчасці «Partyzone» характэрнай для беларускай традыцыі тэме еднасці пакаленняў, спадчыннасці. Такія высновы правакуе і той «забыты шэдэўр».

І нават гэта не ўсё: асобнай папкай у бонусах – збор сінглаў, 8 песень з трыб'ютаў «N.R.M.», «Gods Tower», «Rammstein», Стынга ды падобныя рарытэты. Як колішні асобны «бітлаўскі» альбом «Rarities» (1978).

Ну і які крытык без заўвагаў? Першая – пра дызайн, зроблены ці не пад дэвізам «Не купі мяне!». Ідэя сама па сабе зразумелая – нейкая казурка (чалавек, птушка, жамыра?) дасягнула аж завоблачных вышыняў і наўпрост заяўляе пра свой намер падаць і ўзлятаць. Але фарбы і шрыфты настолькі невыразныя, што словы на вокладцы не назавеш кідкімі. Гэтак было і на альбоме «Смерці няма», а вось цалкам прададзены «Трэба рабіць» карыстаўся іншымі традыцыямі: у дызайне на яркім жыва-

пісным палатне так і ззяюць пазнавальныя лагатыпы «Partyzone» з сайта.

Традыцыйная заўвага – выдаўцам. Нельга здаваць у тыраж нявычытаны характары прадукт: Александравіч па-беларуску патрабуе, каб «Е ў першым складзе перад націскам перайшло ў Я»; дый абраўшы правапіс класічны або сучасны, да канца прытрымлівайцеся яго, каб не была ў адным радку тарашкевіца (сьмерці няма), а ў другім наркамаўка (падаць і ўзлятаць), або побач – сьвятло і здольнасці.

Зрэшты, дыск бяруць не глядзець ці чытаць, а слухаць. І паслухаць у 4-м альбоме «Partyzone» ёсць што! Тым больш, што гурт тут зусім непадобны на першы, другі ці трэці свой альбом, хоць пазнаць адметны стыль можна, пра што пісалі рэцэнзенты і пад час пракруткі асобных хітоў на складанках. Альбом «Падаць і ўзлятаць» лішні раз даводзіць тыя высновы.

**Вітаўт
МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык**

Калекцыянерам, і не толькі

Дзве цвярдзіні

Беларуская пошта парадавала яшчэ адным сумесным выпускам. Гэтым разам – беларуска-іранскім **блокам № 84**, што выйшаў накладам 15 тысячаў асобнікаў. На марцы **№ 890** паказаны Мірскі замак, а на **№ 891** – цытадэль Карымхана. Мастацкае аздабленне зрабіў Яўген Сіманенка, памер марак 40x28 мм, блока – 106x57 мм. Намінал «Р» адпавядае кошту перасылкі міжнароднай простаі карэспандэнцыі (пісьмо, бандэроль, дробны пакунак) да 20 г прыярытэтнай.

Калі пра Мірскі замак, унесены ў Спіс помнікаў сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА ў 2000 годзе мы ведаем, то пра замежны варта спыніцца асобна.

У 1766 годзе Карымхан Зенд, калі стаў правіць Іранам, загадаў пабудаваць у горадзе Шыразе цытадэль. Для гэтага ён у сталіцу запрасіў найвыбітніх архітэктараў, дойлідаў, каменячоў, мастакоў і забяспечыў іх найлепшымі будматэрыяламі. Крэпасць служыла і царскім палацам, і ваенным гарнізонам.

Гістарычныя помнікі эпохі зендаў у Шыразе з 2008 года знаходзяцца ў ліку кандыдатаў на ўключэнне ў Спіс помнікаў сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА.

У дзень выхаду блока на паштамце Мінска праводзілася спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (намаляваў Я. Сіманенка).

Апякунка Маладзечна

Серыя марак з выявамі гербаў беларускіх гарадоў папоўнілася новымі выпускамі. На марцы **№ 892** з'явіўся сімвал Маладзечна. На іспанскім шчыце ў сінім полі змешчана выява Багародзіцы ў залатой кароне і сіне-залатым адзенні, залатой манты з чырвоным падбоям. Яна стаіць на срэбным воблаку і трымае сіняе покрыва з трыма кавалерыйскімі крыжамі. Здаўна святых на афіцыйных геральдычных сімвалах лічацца іх апекунамі і асабліва шануюцца мясцовымі жыхарамі.

Мастацкае аздабленне мініяцюры зрабіў Яўген Бядонік, яе памер 28x30 мм, наклад 54 тысячы асобнікаў. Друкавалася ў аркушах па 9 марак.

У дзень выхаду ў аддзяленні паштовай сувязі № 6 Маладзечна праводзі-

лася спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (мастак Я. Бядонік).

Народныя строі з поўдня Беларусі

Папаўненне з'явілася і ў серыі «Беларускае народнае адзенне». Марка **№ 893** прысвечаная маларыцкаму строю, а **№ 894** – калінкавіцкаму. Намалявала іх Тамара Стасевіч. Памер 26x37 мм, кожная друкавалася ў аркушы па 8 марак і 1 купон. Наклад – па 64 тысячы асобнікаў. Друкаваліся таксама ў малым аркушы – па 4 серыі і 1 купоне; памер аркуша 104x138 мм, наклад 10 тысячаў асобнікаў. Намінал «Н» адпавядае перасылцы непрыярытэтнай міжнароднай простаі карэспандэнцыі да 20 г.

У дзень выпуску ў абарот на паштамце Мінска праводзілася спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (іх аўтар Т. Стасевіч).

Вялікі дзякуй за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Лістапад

23 – «Наша Ніва» (1906 – 20.08.1915), што-тыднёвая грамадска-палітычная, навукова-асветная і літаратурна-мастацкая газета, выдавалася ў Вільні кірыліцай і лацінкай – 105 гадоў з дня выхаду.

25 – Ціхановіч Яўген Мікалаевіч (1911–2005), мастак, значнае месца ў творчасці якога займае гісторыя і культура Беларусі, аўтар шматлікіх партрэтаў дзеячаў культуры Беларусі (Ф. Скарыны, М. Гусоўскага, Ф. Багушэвіча, В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Міцкевіча, М. Багдановіча, Цёткі, Якуба Коласа, Янкі Купалы, П. Броўкі і інш.) і экслібрысаў да шэрага кнігазбораў (творы знаходзяцца ў вядучых музеях Беларусі) – 100 гадоў з дня нараджэння.

26 – Станкевіч Янка (1891–1976), беларускі грамадска-палітычны і эміграцыйны дзеяч, мовазнаўца, гісторык (жыў у ЗША) – 120 гадоў з дня нараджэння.

26 – Янкоўскі Антон Рафалавіч (1901–1982), беларускі народны спявак, збіральнік беларускага фальклору, краязнаўца – 110 гадоў з дня нараджэння.

28 – Захарэвіч Марыя Георгіеўна (1936, Мядзельскі р-н), актрыса, педагог, народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 75 гадоў з дня нараджэння.

29 – Баранавічы, горад, цэнтр Баранавіцкага раёна Брэскай вобласці (1871) – 140 гадоў з часу заснавання.

29 – Дайнека Валерый Сяргеевіч (1951, г.п. Рудзенск), эстрадны спявак, заслужаны артыст Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

30 – Андрэй Баболя (1591–1657), каталіцкі святы, рэлігійны дзеяч, прапаведнік – 420 гадоў з дня нараджэння.

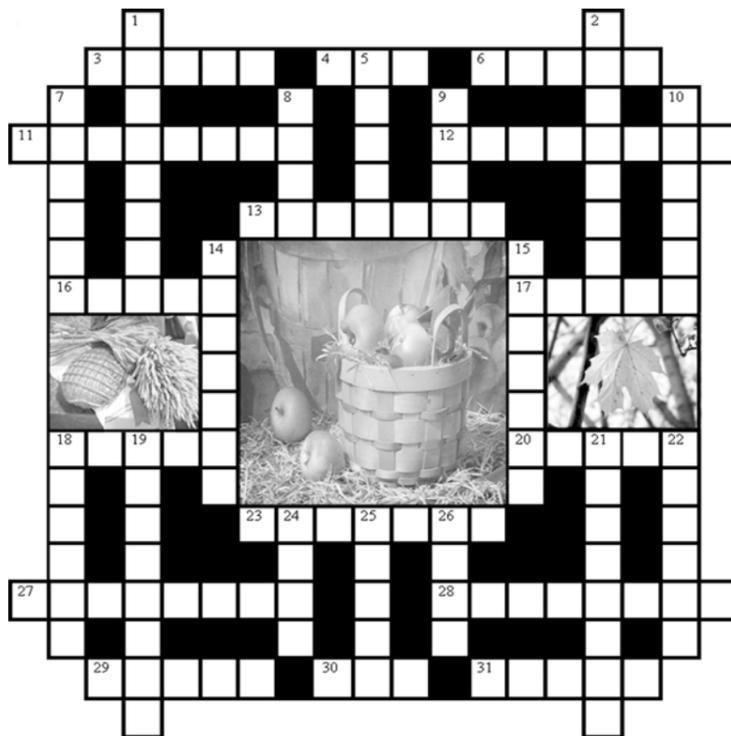
«Я за мудрасць восень люблю»

Уздоўж

3. «Раніць арабінавае ... // Шэлегам апошняга лісця». З верша Рыгора Крушыны «Восенская элегія». **4.** «... заціх, бы зачарован». З верша Якуба Коласа «Восень у гаі». **6.** Увосень і грач – ... (прык.). **11.** Быў чарнатроп у ..., // А снег пайшоў – стаў першапутак». З верша Віктара Гардзея «Першапутак». **12.** Агульны сход міжнароднай арганізацыі. **13.** «... даюць буйны палеткі, // Збожжам поўныя гумны, паветкі». З верша Янкі Купалы «Абвілася краіна...». **16.** Пылок на квецені злакавых раслінаў. **17.** Бязглуздзіца (разм.). **18.** «Разлівае восень водар, // Падстаўляюць ... клёны». З верша Язэпа Пушчы «Песня сэрца». **20.** Месца для захавання на зіму агародніны. **23.** Дзень тыдня, які ў Беларусі лічыўся спрыяльным для распачынення мужчынскіх справаў. **27.** Як чалавек не бывае без воласа, так ... без коласа (прык.). **28.** Расліна сямейства бабовых. **29.** Прывятак беларускага народнага календара, пачатак посту перад Хрыстовым Нараджэннем. **30.** «У расстанні прыгадаем // Лістапада зорны ...». З верша Уладзіміра Магзо «Зорны ...». **31.** «Я за мудрасць восень люблю, // вецер роздуму гойдае ...». З верша Алены Паўлікавай «Лістапад закружыў галаву».

Упоперак

1. Адходы лёну і канопляў. **2.** Будзе зямлі ласка – будзе хлеб і ... (прык.). **5.** Група людзей, аб'яднаных для сумеснай дзейнасці. **7.** «Апошні ...». Верш Якуба Коласа. **8.** Нутраное свіное сала. **9.** Лістапад снегу надуе – хлеба прыбудзе, а ... разалецца – сена набярэцца (прык.). **10.** Нізкі ўзровень вады ў рацэ, возеры. **14.** Паводле беларускай міфалогіі – добры або злы дух, што жыве ў доме. **15.** «... было, // Розна зеллечка цвіло; // Восень настала, // Розна зеллечка звяла». З беларускай народнай песні

«... было». **18.** Так у некаторых мясцінах называюць агародную расліну, якая ў народным побыце выконвае функцыю абярэга. **19.** Зараснік з дрэваў рабіны. **21.** Зарадзіла мятліца – хлебу ... (прык.). **22.** «А яна – ... – // Весела, шчасліва // Карануе песняй // Залатое жніва». З верша Янкі Купалы «Жніва». **24.** Рыбалоўны кручок з трыма зубамі. **25.** Аднадушнасць. **26.** «... абляціць – і застыне жыццё». З верша Алеся Каско «Падаюць яблыкі».

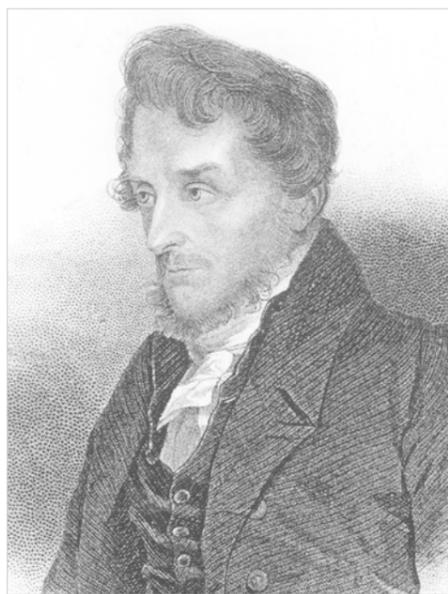
Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛЯЛЕВЕЛЬ Іахім (22.03.1786, Варшава – 29.05.1881) – польскі гісторык, грамадскі дзеяч. Яго маці Е. Шалюта паходзіла з Беларусі. Скончыў Віленскі ўніверсітэт (1808), дзе ў 1815–1818 гг. і 1821–1824 гг. выкладаў, узначальваў кафедру. Ідэйны натхняльнік тайнага студэнцкага таварыства філаматаў, што аб'ядноўвала моладзь з Беларусі, Літвы і Польшчы. Адзін з заснавальнікаў і рэдактараў часопіса «Тыгоднік віленскі». У 1824 г. у сувязі з працэсам філаматаў і філарэтаў пазбаўлены кафедры. У 1830–1831 гг. дэпутат сейма. У час паўстання 1830–1831 гг. старшыня Патрыятычнага таварыства, уваходзіў у склад Часовага ўрада, аўтар дэвіза «За нашу і вашу свабоду», з якім паўстанцы звярталіся да рускіх салдатаў.

З 1831 г. у Парыжы, дзе арганізаваў Нацыянальны польскі камітэт. За рэвалюцыйную дзейнасць і надрукаваную камітэтам адоўзу «Да братаў рускіх», напісаную Лялевеlem, высланы з Францыі. З 1833 г. у Бруселі,

ідэйны кіраўнік польскіх дэмакратычных арганізацый «Малая Польшча», «Аб'яднанне»; разам з К. Марксам і Ф. Энгельсам актыўна

ўдзельнічаў у інтэрнацыянальнай Дэмакратычнай асацыяцыі.

І. Лялевець – заснавальнік раматна-школьна-польскай гістарыяграфіі. У лекцыях аналізаваў мінулае Беларусі і Літвы. Непасрэдна вучань Лялевець – беларуска-польскі пісьменнік Я. Чачот. Разам з прафесарам Віленскага ўніверсітэта І. Даніловічам вывучаў помнікі беларуска-літоўскага права. У сваёй працы «Гісторыя Літвы і Русі аж да Люблінскай уніі з Польшчай 1569 года» (1839) побач з Вялікім Ноўгарадам ставіць сярэднявечную «рэспубліку» Полацка, піша пра ўсходнеславянскую пісьмовую культуру, пра вялікае значэнне старабеларускай мовы ў Вялікім Княстве Літоўскім, пра кнігадрукароў Мамонічаў і Заблудаўскую друкарню. З пашанай называе імя Ф. Скарыны. Пры ўдзеле І. Лялевець у Познані ў 1841 г. на беларускай мове ўпершыню выдадзены Статут Вялікага Княства Літоўскага 1529 г.

Творы І. Лялевець чыталі ў звязным з Т. Лада-Заблоцкім гуртку ў Віцебску, у школах Полацка, усходназнавец К. Касовіч. Ягоныя кнігі былі ў бібліятэцы У. Сыракомлі. Пад яго ўплывам фармавалася пакаленне рэвалюцыянераў 1860-х гг. на чале з К. Каліноўскім і З. Серакоўскім.

ЛЯМАНТ (ад лац. lamenta плач) – жанр старажытнай беларускай літаратуры, пра-

заічны або вершаваны твор элегічнага, панегірычна-дыдактычнага характару, напісаны з выпадку смерці якой-небудзь значнай асобы, а таксама вялікага асабістага ці грамадскага няшчасця. Нярэдка закраналіся важныя сацыяльна-палітычныя і нацыянальныя праблемы часу, выказваліся надзённыя думкі і імкненні, яны мелі выразную выхаваўча-асветніцкую накіраванасць і выконвалі значную ідэйна-публіцыстычную ролю ў жыцці беларускага грамадства эпохі феадалізму. Вытокі жанру ў народных галашэннях-плачах, антычных жалобных песнях-трэнасах, пахавальных прамовах. З імі генетычна звязаныя эпітафіі і некралогі.

Сустрэкаецца ў летапісах (апаваданне пра смерць князя Уладзіміра Васількавіча ў Галіцка-Валынскім летапісе), у жыццях («Сказанне аб Барысе і Глебе»), у асобных аповесцях, прысвечаных трагічным перыядам старажытнарускай гісторыі («Аповесць пра разбурэнне Разані Батыем») і інш. Найбольш ранні твор гэтага жанру, напісаны на тэрыторыі Беларусі, – ананімная вершаваная паэма на польскай мове «Лямант на смерць Рыгора Осціка» (каля 1580), найбольш выдатныя – «Трэнас» М. Сматрыцкага (1610), які пераклікаецца з біблейскім «Плачам Іераміі», ананімны «Лямант на смерць Лявона Карповіча» (1620).